

ความรัก ความผูกพัน คือเครื่อง ยืนยันความเป็นมนุษย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ ญาณประทีป
คณะมนุษยศาสตร์

ความรัก ความผูกพัน ที่มีต่อคนที่เรารัก แสดงออกถึงความเป็นมนุษย์ของเรา ถึงเราจะรู้ว่ามันเกิด มีดับ อันเป็นธรรมดาโลก แต่ในระหว่างที่เรามีชีวิตอยู่ เราก็จะต้องมีความรัก ความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้ใดผู้หนึ่งหรือหลายคน และความรักความผูกพันนี้เอง ทำให้เราอาลัยรักผู้ที่ต้องจากไป สิ่งที่จะนำมาเป็นตัวอย่างความรัก ความผูกพันระหว่างมนุษย์ด้วยกันนั้น คำไว้อาลัยในหนังสืองานศพ จะเป็นเครื่องยืนยันในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี กล่าวง่าย ๆ ถ้าท่านมีหนังสืองานศพเล่มหนึ่ง บางครั้งท่านอาจจะไม่ได้อ่านเนื้อเรื่องภายในเล่ม แต่ท่านมาเอาใจจดจ่ออ่านคำไว้อาลัยผู้วายชนม์ด้วยหัวใจที่นึกสงสารและเห็นใจผู้ที่เกี่ยวข้องผูกพันกับผู้วายชนม์ นั้นแสดงถึงความเป็นมนุษย์ของท่าน

ผู้วายชนม์นั้นมีอายุแตกต่างกันไป อาจจะเป็น บู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หลาน บางคนอาจแก่ตายบ้าง ตาย

ด้วยอุบัติเหตุบ้าง ตายด้วยโรคมะเร็งไข้เจ็บบ้าง ฉะนั้นจึงกำหนดไม่ได้ว่า ใครเกิดก่อนตายก่อน เกิดทีหลังตายทีหลัง คนที่ต้องเสียใจและอาลัยรัก ผู้ที่ความตายมาพรากไป จึงประสมกับคนทุกเพศทุกวัย

ในคำไว้อาลัยผู้วายชนม์ ถ้าอ่านดูอย่างพินิจพิเคราะห์เราจะเห็นว่า มนุษย์นั้น ถึงจะไม่มีค่าสำหรับบุคคลอื่น แต่สำหรับบุคคลที่มีความรัก ความผูกพันต่อกันแล้ว จะมีค่าเหนือสิ่งอื่นใด จึงอาจกล่าวได้ว่า คนที่ไม่มีความรัก ความผูกพันนั้น จะไม่มีโอกาสรู้เลยว่าความรัก ความผูกพันนั้นเป็นอย่างไร ในคำไว้อาลัยผู้วายชนม์จะชี้ให้เห็นความรัก ความผูกพันในแง่ต่าง ๆ กัน เช่น ระหว่างพ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง ปู่ย่าตายาย กับหลาน ฯลฯ ความผูกพันเหล่านี้ล้วนแสดงธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ว่าจะ เป็นคนรวยหรือคนจน คนสูงศักดิ์หรือคนในสลัม

ต่อไปนี้จะขอยกตัวอย่าง ความรัก ความผูกพัน ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ กัน ดังนี้

1. ความผูกพันระหว่างพ่อแม่กับลูก

ในหนังสือปิติพิชิตี ศาสตราจารย์ ดร. อุดม วัชรธรรมสถิต ได้เขียนคำไว้อาลัยถึง พ่อ ผู้วายชนม์ แสดงให้เห็น ความรัก ความผูกพัน ความเสียสละของพ่อ ในความยากจนและความแร้นแค้นนั้น ความรัก ความผูกพัน จะแน่นแฟ้นและลึกซึ้งยิ่งนัก คำไว้อาลัยส่วนหนึ่งมีดังนี้

“พ่อคงไม่รู้หรือไม่ใส่ใจจะรู้ว่าพ่อเกิดวันที่เท่าไร เพราะวันที่ตามสุริยคติไม่สู้จะมีความหมายสำหรับพ่อ ซึ่งเป็นคนธรรมดา ๆ (Simple

man) นัก เห็นพ่อบอกลูกว่า พ่อเกิด 2¹⁵ 8 บีมะแม พ.ศ. 2450 ซึ่งตรงกับวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2450 ตามสุริยคตินั่นเอง พ่อถือเอาวันเข้าพรรษาเป็นวันเกิดเสมอมา เมื่อวันเข้าพรรษาปีที่แล้วทั้ง ๆ ที่บ๊วยออกแดด พ่อพยายามยันกายไปใส่บาตรหน้าบ้าน พ่อรำพึงกับแม่ว่า จะอยู่ได้ถึงพรรษาหน้าหรือไม่ก็ไม่รู้ พ่ออยู่ได้ไม่ถึงวันเข้าพรรษาหน้าจริง ๆ อย่างที่พ่อสงสัย แต่ความคิดของพ่อ ความมานะอดสาหะที่พ่อเสียสละให้ลูก ยังคงประทับใจลูกอยู่ตรงที่ลูกยังคงมีลมหายใจอยู่

จำได้ว่าเรายู่กันอย่างแร้นแค้นในบ้านหลังเล็ก ๆ มุงหลังคาจากรัวแล้วร้ออีก เวลาฝนตกมายังจำชั้นลงหินเก่า ๆ กระทบเก่า ๆ ที่คอยเอามารองน้ำฝนได้ ตอนเล็ก ๆ จำได้ว่าพ่อกับแม่หายไปทีละหลาย ๆ วัน ลูกอยู่กับย่า ย่าบอกว่าพ่อกับแม่ไปขายของที่วังสิต ลูกขี่คอย่าไปโรงเรียน ย่าซึ่งอ่านหนังสือไม่ออกเลยเป็นครูคนแรกที่สอนให้ลูกอ่าน ก. ไก่ ข. ไข่ ได้ วันไหนที่พ่อกับแม่กลับบ้าน ลูกดีใจเป็นที่สุด จำได้ว่าพ่อเหวี่ยงโซ่ไปทั้งตัว พอจอดเรือเสร็จก็รีบโผมาหาลูก พ่อค้า ๆ เราคุยกันสนุกมาก จนบางทีลูกหลับไปเอง ลูกรู้อยู่เสมอว่าในความยากจนและความแร้นแค้นของเรา ลูกไม่เคยมีของเล่นที่นอกเหนือไปจากรถกะบะเล็ก ๆ ทำด้วยไม้ฉำฉาหาสีเขี้ยว ซึ่งเล่นได้เป็นสิบปี กับขวดยาหม่อง แต่พ่อแม่และย่าก็มีความรักให้ลูกอย่างเต็มที่.....”

ขอยกตัวอย่างความรัก ความผูกพัน ระหว่างพ่อแม่กับลูกอีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นคำไว้อาลัยของ พ.ต. รุก นาควิโรจน์ และภรรยา ซึ่งมีความผูกพันรักใคร่อาลัยในบุตรสาวที่วายชนม์ไปตั้งแต่ยังเยาว์ ข้อความ

นั้น แสดงให้เห็นความผูกพันอย่างลึกซึ้งของคนในครอบครัวเดียวกัน กล่าวได้ว่า แต่ละคนคือชีวิตของกันและกัน คำไว้อาลัยส่วนหนึ่งมีดังนี้

“11 มิถุนายน 2504 เป็นวันที่ยากจะลืมได้ชั่วชีวิตนี้ เป็นวันที่ทั้งแม่และคุณพ่อ ต้องเสียส่วนสำคัญยิ่งของชีวิตไปไม่สามารถที่จะบรรยายมาแต่เป็นตัวหนังสือได้ว่าความรู้สึกในวันนั้นทรมาณจิตใจคุณ พ่อและแม่เพียงไร แม่รู้ดีว่าหากลูกกำลังจะต้องจากไป ลูกก็จะรู้สึกเช่นเดียวกับที่คุณพ่อและแม่รู้สึกในขณะนั้นเช่นกัน เพราะครอบครัวของเรามีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกันประดุจชีวิตเดียว ไม่เคยจากกันแรมคืนยากที่จะแยกจากกันได้และเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างลูกแ่อกับแม่ ลูกเป็นได้ทั้งลูกเป็นน้อง และเป็นได้ทั้งเพื่อน ลูกจะคอยสังเกตเมื่อแม่มีทุกข์ ลูกก็ช่วยแบ่งเบาความทุกข์ให้คลายลง ช่วยเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ ขึ้นภายในครอบครัว ช่วยดูแลปกครองน้อง ๆ แทนแม่ ลูกเชื่อฟังและอยู่ในโอวาททุกอย่าง จนทำให้คุณพ่อแม่และน้อง ๆ ทุกคนภูมิใจในตัวลูก คุณพ่อและแม่ไม่สามารถที่จะจัดการงานศพลูกในระยะใกล้ ๆ ได้ นับตั้งแต่ลูกจากไป 11 มิถุนายน 2504 วันอาทิตย์ของทุกสัปดาห์ แม่ได้ไปเยี่ยมลูกพร้อมกับทำบุญถวายสังฆทานและบังสุกุลให้กับลูกตลอดมาเป็นเวลา 3 ปีเต็ม ๆ แม่รู้สึกว่าการเพียงอย่างเดียวที่จะช่วยเยียวยาให้แม่คลายเศร้าลงได้บ้าง.....”

2. ความผูกพันระหว่างพี่กับน้อง

ศาสตราจารย์กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้เขียนคำไว้อาลัยถึงพี่ผู้วายชนม์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความผูกพันกันในอดีต คือชีวิตในเยาว์วัยและ

ความผูกพันนั้นแน่นแฟ้นยิ่งขั้นตามวัย ในคำไว้อาลัยนั้นจะเห็นได้ชัดว่า ผู้เป็นพี่น้องย่อมเป็นผู้ที่เสียสละและเป็นที่ยิ่งได้เสมอทุกกาลเวลา คำไว้อาลัยส่วนหนึ่งมีดังนี้

“.....เราพี่น้องสามคนมีชีวิตค่อนข้างแปลกอยู่บ้างที่ว่า แทนที่จะได้ใช้ชีวิตคลุกคลีใกล้ชิดกันในวัยเด็กเหมือนพี่น้องทั่วไป กลับแยกย้ายกันอยู่ห่างเหินโดยเฉพาะตัวข้าพเจ้า ซึ่งแยกติดตามไปอยู่กับคุณพ่อตั้งแต่ยังเล็กจำความไม่ค่อยได้นัก นาน ๆ จึงจะมีโอกาสรวมพี่น้องสักครั้งที่บ้านคุณยาย ซึ่งข้าพเจ้าจำได้ว่า มีความสุขและสนุกสนานมาก เท่าที่จำได้ พี่ของข้าพเจ้าเข้าใจหาเรื่องเล่นสนุกได้เสมอ จับปลามาทำห่อหมกห่อเล็ก ๆ รับประทานได้จริง ๆ แทนที่จะใช้ของหลอก ๆ

พี่ของข้าพเจ้าเป็นคนรักเพื่อนมนุษย์ และอาหารในความเป็นอยู่ของผู้อื่น พี่มักไปตามบ้านญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง หัวเราะขันเผลอของรับประทานอร่อย ๆ ไปฝาก น้ำพริกส้มมะขาม แกงเหลือง หมูแดงที่ตัวเอง พุดได้ว่าทำอะไร ชั้นรับประทานเองว่าอร่อยก็ต้องแจกจ่ายไป นายแมว (นายธิตี จำปรัตน์) หัวปิ่นโตขนมจีนหรืออาหารกลางวันมาส่งให้อยู่บ่อย ๆ เมื่อสิ้นปีแล้วก็ไม่มีผู้สนใจต่อปากท้องของน้องและหลานอย่างที่เคยทำ.....การเผาศพก็คือการอำลาจากกันด้านกายภาพอย่างสิ้นเชิง แต่น้องแน่ใจว่า พี่ยังอยู่กับพวกเราและเราจะไม่ยอมให้พี่จากไป จากความรัก ความอาลัยของเราทุกคน พี่อยู่ ณ ที่ใดเวลานี้ ขอให้ทราบ ว่าสำหรับเราพี่ไม่เคยตาย ไม่เคยแม้แต่จะจากไปห่างไกล.....”

3. ความผูกพันระหว่างเพื่อนหรือผู้ร่วมงาน

ฯ พณ ฯ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีได้เขียน คำไว้อาลัยถึง พล.ต.อ. จำรัส มั่นชุกานนท์ แสดงให้เห็นถึงความเป็น ผู้ร่วมงานและมีมิตรที่คุ้นเคย ซึ่งได้เห็นผลงานอันเป็นคุณประโยชน์ต่อบ้านเมือง ตลอดจนความเข้าใจในอุปนิสัยของกันและกัน คำไว้อาลัย ส่วนหนึ่งมีดังนี้

“ข่าวอนิจกรรมของ พลตำรวจเอก จำรัส มั่นชุกานนท์ ทำให้ผมหดหู่เยียบเย็นอยู่นาน เป็นความรู้สึกที่แปลกทั้ง ๆ ที่ตระหนักดีว่าเมื่อย่างเข้าปัจฉิมวัยอย่างท่านและผมแล้ว เราก็อ่านและทำตัวทำใจให้พร้อมอยู่เสมอถึงวันสิ้นสุดแห่งชีวิต แต่ก็ยังอดเศร้าสลดหดหู่ไม่ได้ เมื่อมาวิเคราะห์ดูก็เห็นว่า อันจิตสำนึกประสามนุษย์นั้นย่อมหวงแหนทรัพย์สินของมัวเมาในทางโลก มีความรู้สึกยึดเหนี่ยวและมีความจำกัด ทั้งไม่ต้องการสูญเสียของรักของตนไปง่าย ๆ เมื่อพี่น้องเพื่อนฝูงญาติมิตรมีอันเป็นไปคราใด ก็เกิดความรู้สึกรุนแรงมากบ้างน้อยบ้างสุดแต่ความรู้สึกสัมพันธ์ที่มีต่อกันโดยทั่วไป ชีวิตมนุษย์ซึ่งระคนไปด้วยสุขและทุกข์เป็นธรรมดา

สำหรับท่านผู้ถึงอนิจกรรมท่านนั้น เป็นที่นิยมนับถือของผมเป็นอันมาก ด้วยท่านเป็นผู้มีบุคลิกภาพน่าอัศจรรย์ เพื่อนฝูงคบหาทักทายหลายตา เป็นคนสนุกสนานร่าเริง เข้ากับผู้อื่นได้ทุกวัย อยู่ใกล้ท่านก็เกิดความสุขสบายใจ และมีความอบอุ่นในมิตรภาพ..... ในส่วนตัวผมเองก็ได้มีโอกาสร่วมงานสำคัญ ๆ กับท่านมามาก โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติ

งานร่วมกันทางด้านชายแดนไทย-มาเลเซีย ท่านก็เป็นแรงสำคัญทำให้
งานราชการเป็นมรรคเป็นผล ก่อประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองมาโดยตลอด”
ความผูกพันระหว่างเพื่อนมนุษย์นั้น ยังมีอีกมากมายนัก แต่จะ
ไม่ขอกล่าวถึงอีก ขอเน้นว่ามนุษย์ในโลกนี้ขณะที่ยังมีลมหายใจอยู่ ความ
รัก ความผูกพันต่อกันเท่านั้นจะทำให้มนุษย์ไม่เคยตายจากกัน หวังว่า
ความรัก ความผูกพันในหมู่เพื่อนมนุษย์คงจะหลงเหลืออยู่ในหัวใจของ
มนุษย์ทุกวันนี้บ้าง แม้จะน้อยเต็มทีก็ตาม

□ □ □